

GÖTEBORGS 8:E
BAPTISTFÖRSAMLING

KÄNSLOR SOM FÖR KRIG MOT SJÄLEN

1 Petr 2:11 • Predikan G8B 2026-08-09 (Fågelberg) • Johnny Lithell

INLEDNING

”Jag gillar särskilt kombinationen av gelébjörnar och kött!” Det har blivit ett internt skämt i vår familj, efter ett citat av en film vi sett många gånger. Barnen i filmen har kokat soppa till sina föräldrar och föräldrarna uttrycker sin uppskattning av barnens matlagning, samtidigt som de försöker att undvika att äta maten.

Vi lever i ett samhälle och en tid som är en konstig soppa full med konstiga kombinationer. Det är många som är kränkta och arga och aggressiva samtidigt som de menar att de är offer. Att skylla ifrån sig och inte ta ansvar för sina handlingar har blivit en konstform. Vi anser att om man ska vara äkta så måste man uttrycka sina känslor och man måste ta bort alla masker, skala bort alla former och vara så spontan som möjligt, vilket gör det i princip omöjligt att uttrycka sina djupaste känslor. Så i stället för eftertänksam reflektion får vi mer av ilska och upprörda känslor.

Inledning till serien

Under det senaste året har vi som församling gått igenom den största splittringen i församlingens historia. Det har varit ett smärtsamt år, delvis för att vi inte varit rustade för en del av de frågeställningar som skulle återkomma. Vilket innebär att det finns ett antal dyrköpta lärdomar för oss att ta vara på.

Därför kommer jag att göra något jag aldrig har gjort förut. Jag kommer att predika en serie av tematiska predikningar där jag dels tar fram lärdomarna och samtidigt försöker att rusta oss för situationer framöver när liknande frågor kan uppstå. Det blir alltså en serie på 4-5 predikningar som inte kommer att utgå från en enskild bibeltext på det sätt som vi brukar göra utan som kommer att ta upp en fråga som varit relevant för vår församlings liv det senaste året.

Som rubrik på den här första predikan har jag lånat några ord från Första Petrusbrevet 2:11 – ”känslor som för krig mot själen”. Jag tänker nämligen försöka visa att Bibeln säger att vår kulturs idé om att det bara är hälsosamt och ett uttryck för äkthet att uttrycka sina känslor är fundamentalt missvisande.

Friedmans kännetecken på ett kroniskt agiterat samhälle

Men låt oss försöka förstå problemet lite bättre innan vi försöker att reda ut det. Den judiske rabbinen och terapeuten Edwin Friedman skrev en bok om ledarskap ett par år innan han dog på 1990-talet. Där beskrev han något som skulle visa sig oerhört träffsäkert 30 år senare. Bland annat talade han om samhällen, organisationer, familjer som bryts sönder eftersom de

är kroniskt agiterade. Ständigt ängsliga och arga. Han gav fem kännetecken på ett sådant samhälle (jag har formulerat om dem en smula).

1. Volatilt – ständigt redo att explodera

För det första säger han att det är ett samhälle som präglas av sin volatilitet. Det är lätttröligt. Det är ständigt redo att explodera. Det är som en ångande bensintank som bara väntar på en gnista. Friedman beskriver det som en oändlig cykel av intensiva reaktioner. Den ena medlemmen reagerar på den andra, och så fortsätter det.

2. Gruppen anpassas efter den minst mogna

För det andra karaktäriseras det av en gruppddynamik där gruppen hela tiden anpassas efter den som är minst mogen och mest arg. Det innebär att gruppen hela tiden söker att blidka den arga, samtidigt som om någon står för något som gör någon arg anses den personen kallhjärtad och självisk. Det anses väldigt viktigt att bevara friden och inte reta upp någon.

3. Skuldförskjutning

För det tredje präglas ett sådant samhälle av skuldförskjutning. Man lägger skulden på den som gjort någon upprörd snarare än att man förväntar samhällets medlemmar att ta ansvar för sitt eget beteende. Det talas mycket om att någon är ett offer, vilket är ett sätt att tona ner den personens ansvar och i stället överdriva ansvaret för den som anses ha gjort personen illa.

4. Överslätande lösningar

För det fjärde präglas ett sådant samhälle av överslätande lösningar. Eftersom gemenskapens smärtröskel är så låg orkar man inte gå till botten med någonting utan vill hellre tvinga fram ytliga ursäkter så att man kan gå vidare. Man lever hellre med långvarig kronisk smärta än att ta en kortvarig akut smärta som skulle lösa problemet.

5. Ängsligt ledarskap

Det femte kännetecknet, vilket är huvudpoängen i Friedmans bok om ledarskap, är att ett sådant samhälle karaktäriseras av ett ängsligt ledarskap. I stället för att våga ta avgörande beslut och steg framåt söker inte bara ledare utan hela samhället att blidka arga grupper och individer. Vilket får till följd att de mer mogna och motiverade individerna blir utmattade av ständigt drama, och samhällskroppen karaktäriseras av konflikt och förvirring.

Här har vi öppnat en stor fråga. Man skulle kunna fortsätta att göra en samhällsanalys och fråga sig vad allt detta beror på, men det har vi inte tid med. Däremot behöver vi ställa frågan vad det har med vår församling att göra och hur vi kan motverka att bli ett sådant samhälle som Friedman beskriver.

Jag vill ge tre punkter. I de två första punkterna vill jag klargöra ett antal missförstånd och i den tredje visa en mer konstruktiv väg framåt. Den första punkten kallar jag "den ädle vilden" (*The Noble Savage*), den andra kallar jag "affektioner och passioner" (*Affections And Passions*) och den tredje "kallelsen till nykterhet" (*Sober-Mindedness*).

I. DEN ÄDLE VILDEN

Kanske känner du igen uttrycket. Jag lånar det från den franske upplysningsfilosofen Jean-Jacques Rousseau som hade en teori om att människan i sitt naturliga tillstånd, innan hon

korrumperats av den västerländska civilisationen, är som mest ärlig och god. Det är en människa som uttrycker alla sina känslor, rått och ofiltrerat, utan att lägga några band på sig. Det är den ädla människan, menar Rousseau, den sanna, autentiska människan.

Att Rousseau hade fundamentalt fel kan bevisas på många sätt. Till exempel att det inte finns någon enda stam eller civilisation genom hela historien där denna idealiska mänskliga godhet har kommit till uttryck, dessutom att hans teori är full av inre motsägelser. Men inte desto mindre var det en uppfattning som fick fäste genom Romantiken, och det är en uppfattning som är stark också i vårt samhälle idag.

Jag skulle vilja beröra två allvarliga missuppfattningar som kommer från den här idén om den vilda människans godhet.

1. "Bort med alla masker"

För det första har vi ett samhälle, och i högsta grad en kristenhet som till hundra procent har adopterat den här tanken, som säger att vi måste söka det autentiska, det äkta. Och när vi ska söka det autentiska så måste vi göra oss av med alla masker, allt som kan betraktas som oautentiskt, så att vi kan komma till den *verkliga* verkligheten. Man kan höra kristna personer prata om att man inte ska gömma sig bakom olika roller eller traditioner.

Det innebär att allt som kan vara svårt att förstå – svåra teologiska frågor eller allt språk som känns tillrättalagt och konstruerat, också allt som kan kännas formellt – allt detta måste bort eftersom det anses vara ett hinder för det råa och ofiltrerade som alltså är det äkta.

Med det här tänkesättet känns en given gudstjänstordning alldeles för förutsägbar och icke-spontan. Alla ordningar, seder och bruk verkar vara sätt att hålla oss borta från verkligheten, vilket kan få oss att tänka att allt detta kanske är ett sätt för de kristna ledarna att vägra vara sig själva.

Nej, tänker man, ju mer spontant det är, desto mer äkta måste det vara. Allt som är förberett och genomtänkt och till och med formellt anses vara ett sorts posering och en flykt från verkligheten. Man ska vara sårbar och transparent, och det är detsamma som ofiltrerad och spontan. För att något ska vara äkta vill man se den ädle vilden.

Formen lyfter fram verkligheten

Problemet med det här tänkesättet är att man missförstår hur olika former fungerar. De är inte övningar i att hålla undan verkligheten, utan att lyfta fram en djupare verklighet. Ingen människa skulle påstå att innebörden i en vigsel sitter i en bröllopsklänning, ändå hjälper en bröllopsklänning oss att förstå något av en djupare verklighet.

Eller poesi – i den poetiska formen finns väldigt mycket av vad äkthetspoliserna skulle anse vara konstruerat. Den är inte spontan. Den följer en fast form. Den är noga genomarbetad. Ändå, ja, just på grund av allt detta, hjälper den oss att inte bara tänka på saker vi annars aldrig skulle ha tänkt; den hjälper oss att uttrycka och sätta ord på verkligheter vi aldrig skulle ha kommit till med våra spontana och ofiltrerade uttryck.

Idéhistorikern Richard Weaver skrev på 1940-talet att "oformulerade uttryck alltid tenderar mot okunnighet" (unformed expression is ever tending toward ignorance). Vad han menar är att om vi lägger alla former och allt eftertänksamt åt sidan och bara ska vara ofiltrerade och spontana kommer våra uttryck alltid att vara oorganiserade och tafatta och inte ha förmåga

att bära fram våra djupaste meningar. Det spontana tenderar mot det kaotiska. Och kaos är varken upplysande eller äkta. Ironiskt nog hindrar det spontana och ofiltrerade oss i slutänden att uttrycka oss själva, vilket motverkar det äkta vi talar så varmt om.

Poängen är alltså att när vi tänker att vi ska ta bort alla masker för att komma åt den verkliga verkligheten, skapar vi i själva verket en ny kommunikationsregel som kommer att hindra oss från att kommunicera den djupaste verkligheten.

2. "Äkthet är ofiltrerad spontanitet"

Den andra missuppfattningen är besläktad och det är antagandet att äkthet är ofiltrerad spontanitet. Att våra känslor representerar sanning och autencitet och uppriktighet. Att våra känslor aldrig ljuger utan är ett uttryck för oss som personer.

Vi har fått lära oss att det är ohälsosamt för oss som människor och dessutom ett övergrepp på sanningen om vi inte får uttrycka våra känslor. Och om någon inte vill bekräfta den andres känslor begår den personen ett övergrepp eftersom man då inte låter den personen vara sig själv.

Men också det här är en tanke som vilar på ett missförstånd, som kommer ur att vi sammanblandar väldigt olika saker när vi talar om våra känslor. "Känslor" är ett alldeles för brett begrepp. Vi behöver mer precision, vilket leder oss till den andra predikopunkten som handlar om affektioner och passioner.

II. AFFEKTIONER OCH PASSIONER

För det är värdefullt att veta att i den kristna moralhistorien har man talat om att människan är kropp och själ och att själen i sin tur har två fakulteter, nämligen vilja och förnuft. Det var inte förrän på 1700-talet som man i Tyskland introducerade en tredje fakultet som man kallade känslor. (Kanske har du tänkt på att Bibeln aldrig talar om känslor på det sätt som vi gör idag?)

Tidigare hade man sett det vi kallar känslor som antingen *passioner*, som är starka sinnesrörelser som orsakas av våra kroppsliga funktioner; eller *affektioner* som är sinnesrörelser som utgår från vår vilja, vilken i sin tur informeras av vårt förnuft.

Passioner och affektioner är väldigt olika saker och därför blir det förvirrat när man lägger dem i samma kategori och kallar allting för känslor. Så låt oss försöka förstå vad passioner och affektioner är för något.

Vad är passioner?

Vi börjar med passioner. Det är våra mest omedelbara och impulsiva begär. Både Paulus och Petrus kopplar dessa begär till våra kroppar. Till exempel har vi Petrus ord i Första Petrusbrevet 2:11 där Petrus uppmanar oss att hålla oss borta från "de köttsliga begären som för krig mot själen". Lite senare, i det fjärde kapitlet sätter Petrus dem sida vid sida med orgier, fylleri, supkalas och vilda fester.

Det är alltså våra omedelbara, kroppsliga impulser. Det är rädslan när du ser en björn bakom träden. Det är ilskan när någon går fram till dig och slår ner glassen i marken. Det är den del av våra känslor som gärna vill överflöda i oss och som inte kommer från vårt förnuft eller vår vilja. I vår vilja och vårt förnuft är vi passiva och vi översköljs av dessa känslor, dessa

passionier. Ibland är de rimliga, som när vi ser en björn, men ibland förstår vi inte alls var de kommer ifrån.

Problemet med passionier uppstår när vi låter oss vägledas av dem. Vi har redan hört aposteln Petrus säga att de för krig mot själen. Paulus säger i Efesierbrevet 4:22 att de förleder oss, i Andra Timotheosbrevet 3:6 att de leder oss vilse och i Titus 3:3 att de förslavar oss.

Om vi kommer och säger att vi måste uttrycka våra känslor annars kan vi inte vara äkta, så ligger det världigt nära (om det inte är identiskt) med vad Bibeln kallar för att vi vägleds av våra begär. Det är något Bibeln allvarligt varnar oss för. Den säger snarare att vi ska öva oss i att hålla ordning på våra passionier så att de inte regerar över oss. De ska vara underställda vårt förnuft.

Vad är affektioner?

Vad menar vi då när vi talar om affektioner? Det kan vara svårare att förstå. Affektion är också en sinnesrörelse; det är också en känsla om man får uttrycka det så – men den kommer inte från kroppen utan från vår vilja och förnuft. Det är våra djupaste kärlekar. Det orienteras kring något vi uppfattar *gott* och *vackert* och så responderar vi på det.

Det är vår själs djupaste begär. De är inte irrationella som våra passionier utan de informeras av vårt förnuft. Vi *väljer* att älska det vi älskar.

Samtidigt är de inte bara intellektuella observationer. Det är känslor, eller begär, som sätter oss i rörelse mot den skönhet som vi ser.

Så, för att sammanfatta: det är inte alltid till hjälp att tänka att vi har känsla, vilja och förnuft. Det är inte en tredelning om Bibeln gör. Den talar i stället om vårt hjärta, som har att göra med både vårt förnuft och vår vilja. Med detta hjärta ser vi en skönhet som vi beslutar oss att söka, vilket ger upphov till både kärlek, glädje, hopp, fruktan, vrede och mod. Ibland känner vi dessa känslor, men ibland är det bara stilla sinnesrörelser som rör oss mot det goda vi ser.

Om vi däremot talar om känslor i termer av passionier så kan vi överflödas av känslor oavsett om det har med något gott att göra eller inte. Den som vägleds av sina känslor bryr sig inte om det har med sanning eller skönhet att göra. Hans mage är hans gud (Fil 3:19), enligt Paulus, och han vägleds och förslavas av sina begär. Han är, så att säga, en frossare på lyckokänslor och söker dem var helst han kan finna dem.

Risken med sammanblandning

Jag förstår att jag knappt har gett dig en chans att förstå vad affektioner är efter en så kort förklaring. Men även om det kan vara frustrerande spelar det inte så stor roll för argumentet skull. För om vi nu ser att passionier och affektioner är väldigt olika saker, vilket jag hoppas att du ser, så kan du också få en uppfattning om vilken förödelse det kan orsaka om vi sammanblandar dem när vi säger ”jag måste få uttrycka mina känslor” eller ”du måste bekräfta mina känslor”.

För, vad är det för känslor vi talar om?

Om du, å ena sidan, tycker att du måste få uttrycka dina passionier så måste vi säga att det inte är särskilt meningsfullt. I värsta fall är det vad Bibeln kallar för att vägledas av sina begär, vilket är en form av slaveri. I bästa fall säger det inte så mycket som är meningsfullt om dig

eftersom det är en kroppslig impuls. Det är ungefär som om du föredrar jordgubbsglass eller chokladglass. Det är förstås värdefullt att veta om man vill lära känna dig, men det är inte någonting du måste få uttrycka för att vara äkta. Och det är ingenting du kan förvänta dig att någon måste bekräfta hos dig för att inte begå ett övergrepp mot dig.

Men om du, å andra sidan, tycker att du måste få uttrycka dina affektioner så är det en helt annan sak, eftersom de är ett tydligare uttryck för vem du är. Det handlar om dina djupaste kärlekar. Men då måste du också vara redo att kunna diskutera vad dessa är, eftersom det är något du själv har valt och något som kan provas i ljuset av Guds ord.

Om din djupaste kärlek är att tjäna så mycket pengar som möjligt så säger Bibeln att kärleken till pengar är en rot till allt ont. Det innebär att du har ordnat ditt liv efter någonting som i slutänden kommer att leda dig till fördärv, vilket är något som dina vänner måste få ifrågasätta, för ditt bästa.

Så, absolut behöver du få uttrycka dina affektioner. Men dessa är inte ofelbara. De kan, och behöver, fostras och tränas.

III. KALLELSEN TILL NYKTERHET

Så, vart leder detta oss? Vi har kommit till den tredje punkten, som jag kallar ”kallelsen till nykterhet”. Vad menar jag med det?

Nykterhet är något om Bibeln säger karaktäriserar en mogen kristen. Det är ett ord som finns med när Bibeln listar egenskaper som kvalifikationer för äldste, även när det gäller diakonernas fruar.

Bokstavligt är nykterhet förstås motsatsen till berusning på alkohol. Men när det används i Bibeln så får det ännu fler innebörder. Berusning på alkohol innebär att vi får nedsatta fysiska egenskaper: vi får sämre balans och vi får svårare med koordination och reaktionsförmåga. Men det innebär också att vi får nedsatta mentala förmågor: vi tänker sämre. Vi får sämre omdöme. Vi fattar sämre moraliska beslut. När vi är berusade på alkohol ser vi inte klart och vi agerar inte klokt.

Poängen med Bibelns användning av ordet nykterhet är att vi människor kan bli berusade på mer än alkohol och andra substanser. Vi lider av en liknande mental och moralisk nedsättning när vi blir översvämmade av våra passioner, eller av andras passioner. Tänk bara på hur din oro kan få dig att sluta tänka klart.

Lyssna på vad Paulus säger till församlingen i Thessalonike, i 1 Thess 5:4,

1 Thessalonikerbrevet 5:4-8 (SFB-15)

«Men ni, bröder, lever inte i mörker så att den dagen kan överraska er som en tjuv. »Ni är alla ljusets barn och dagens barn. Vi tillhör inte natten eller mörkret. «**Låt oss därför inte sova som de andra utan hålla oss vakna och nyktra.** »De som sover, de sover om natten, och de som berusar sig är berusade om natten. «Men vi som tillhör dagen ska vara nyktra, iförda tron och kärleken som rustning och hoppet om frälsning som hjälm.

Vi skulle kunna säga att den kristna nykterheten har tre delar:

1. Klar i tanken

För det första handlar det om att vara klar i tanken. Minns att Petrus skriver om känslor (eller begär) som för krig mot själen. Våra passioner är som en dimma för vårt förnuft. Vrede, fruktan, oro – alla dessa påverkar vårt omdöme så att vi inte tänker klart. Men den som är nykter är vaken. Han sover inte, om vi ska använda Paulus bild.

2. Känslomässig stabilitet

För det andra handlar nykterhet om att ha en känslomässig stabilitet. Att man inte kastas fram och tillbaka utan är stadig och rotad. Lyssna på vad Paulus skriver till Titus,

Titusbrevet 2:2 (SFB-15)

²Äldre män ska vara nyktra, värdiga och förståndiga, sunda i tro, kärlek och tålamod.

Det är motsatsen till det ängsliga ledarskapet som Friedman beskriver. Det är en person som inte får panik eller överreagerar när något händer.

3. Agerar med syfte

För det tredje handlar nykterhet om att vara redo att agera utifrån ett tydligt syfte. Det handlar alltså inte bara om att sitta och tänka och vara stabil. Det involverar också handling.

1 Petrusbrevet 5:8-9 (SFB-15)

¹Var nyktra och vakna. Er fiende djävulen går omkring som ett rytande lejon och söker efter någon att sluka. ²Stå emot honom, orubbliga i tron, och tänk på att era bröder här i världen går igenom samma lidanden.

AVSLUTNING

Älskade vänner, låt oss söka denna nykterhet. Det är en stabilitet vi får utifrån av att vi står på Kristus som är klippan. Han är vår borg. Han är vår kung. Det är han som har räddat oss och det är han som skriver vår historia. Det betyder å ena sidan att vi inte behöver bli slavar under våra passioner eftersom han är vår trygghet. Och det betyder å andra sidan att vi inte behöver bli oroliga när andra attackerar oss eftersom vår kung Kristus har kontroll också över detta.